

Др Марија Вујовић,*

Ванредни професор,

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

Република Србија

Др Марта Митровић,*

Доцент,

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

Република Србија

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.5937/zrpfno-45907

UDK: 17:[77:070.422

UDK: 316.774

Рад примљен: 09.08.2023.

Рад прихваћен: 08.11.2023.

ЕТИЧКИ СТАНДАРДИ И ФОТОГРАФИЈА У ШТАМПАНИМ МЕДИЈИМА**

Апстракт: Новинска фотографија је веома заступљен медијски садржај у српској штампи. Једини пропис који регулише етичке стандарде новинских фотографија је Кодекс новинара Србије, који није правно обавезујућ за уређивачке политике медија. За кршење његових одредаба, независно, саморегулаторно тело, Савет за штампу, изриче јавне опомене. Предмет истраживања у раду је етичност фотографија у озбиљним информативним новинама Политика, полутаблоидној новини Блиц и таблоидној новини Курир. Квантитативно-квалитативном анализом садржаја обухваћене су све објављене фотографије, осим рекламних, у периоду од 1. до 7. априла 2023. године. Анализа је обухватила 1915 објављених фотографија. Етичност фотографије ауторке су процењивале у односу на одредбе Кодекса новинара Србије, а које су могле бити детектоване увидом у штампана издања новина. Резултати истраживања показују да се етички стандарди у анализираним новинама не поштују у потпуности, да је више етичких прекршаја у полутаблоидној и таблоидној штампи и да је најчешће реч о ненавођењу извора или ауторства фотографије и о ненаглашавању илустративне улоге фотографија.

Кључне речи: новинска фотографија, штампани медији, етика, Кодекс новинара Србије, професионални стандарди.

* marija.vujovic@filfak.ni.ac.rs

* marta.mitrovic@filfak.ni.ac.rs

** Рад је, под истим насловом, изложен на међународној научној конференцији Право и друштвене вредности, одржаној на Правном факултету у Нишу, 21. априла 2023. године.

1. Увод

Теоретичари медија указују на све већи значај визуелне комуникације у савременом друштву. Људи су, пре свега, визуелна бића. Миленијумима су реаговали само на визуелне информације пре него што су развили способност да читају текст. Већина процеса комуникације одвија се невербалним путем. Већина осећања и ставова долази од израза лица и начина на који су речи изговорене. „Није само реч о значењу поруке која се преноси. Сlike, више од текста, граде поверење и кредибилитет“ (Walter, Gioglio, 2020: 16). Због тога модерној, брзој комуникацији, карактеристично по обиљу информација, погодује визуелна комуникација. „У том смислу, изгледа да не би било претерано говорити о доминацији визуелног, што је посебно карактеристично за тренутну етапу друштвеног развоја, јер смо данас сасвим сигурно више него било када раније изложени и окружени сликама“ (Звијер, 2012: 1701). О тренду визуелизације савремених медија пишу и ауторке Вујовић и Митровић истичући да је „реално очекивати да ће у будућности визуелно бити све доминантније и да ће штампани медији морати да прате тај тренд, нудећи визуелни доживљај науштрб наративног текста, било да је реч о реклами или новинском чланку“ (Vuјović, Mitrović, 2017: 307).

Новинска фотографија, као вид визуелне комуникације, веома је заступљена у медијима. На то је указала француска новина *Libération*, када је 14. новембра 2013. године објавила своје издање без фотографија. Уредници су своју одлуку објаснили на насловној страни речима: „*Libération* дугује вечну захвалност фотографији, без обзира да ли она долази од фото-новинара, модних фотографа, портретиста или концептуалних уметника. Наша страст према фотографији никада није била доведена у питање – не због тога што се она користи да улепша, шокира или илуструје, већ зато што фотографија мери пулс нашег света... Ово није опело, овиме не сахрањујемо фотографију, ми јој одајемо омаж који заслужује“¹.

У време када је француска новина објавила издање без фотографија, посао фото-новинара је био угрожен. „Због широко доступне технологије, мобилних телефона, интернета и једноставности њиховог коришћења, готово свако може да направи и јавно објави фотографију и то за мање од једног минута. Притом, није потребно бити професионални фотограф или фото-новинар, свако може да буде грађански фото-новинар“ (Vuјović, 2021:

1 Greenslade, R. French paper published without photographs, *The Guardian*, 15. 11. 2013. Преузето 26. 7. 2023. <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2013/nov/15/news-photography-france>

9). Ипак, ова чињеница не ослобађа одговорности медије који објављују фотографије, без обзира на ауторство фотографије.

Због значаја визуелне комуникације, кодекси новинара широм света уређују коришћење новинских фотографија у медијима. Њихово поштовање углавном је добровољно, али веома важно. „Кодекси омогућавају да се успостави поверење између професионалаца и оних који користе њихове услуге. Заправо, прокламовањем да је усвојила кодекс и да се држи његових норми, група стручњака се ставља у ‘службу друштва’“ (Krstić, Milojević, 2015: 12). Поштовање кодекса посебно је важно у транзиционим друштвима јер без „високе моралне постављености новинарства илузорно је очекивати добро функционисање и развој демократије у једном друштву. Другачије речено, само развијено, одговорно и морално новинарство даје импулс за прогресиван раст и развој једног модерног друштва“ (Donev, Vojinović, 2022: 274).

Ретки су кодекси који се посебно баве фото-новинарством, као што је Етички кодекс Националне асоцијације фото-новинара Сједињених Америчких Држава (The National Press Photographers Association – NPPA), који истиче важност да сви грађани буду информисани о јавним догађајима и улогу коју у томе имају фото-новинари. Њихова одговорност је да документују друштво и да сачувају његову историју кроз фотографије. „Фотографије и видео-записи могу открити велике истине, разоткрити неправде и занемаривање, инспирисати наду и разумевање и повезати људе широм света језиком визуелног разумевања. Фотографије такође могу проузроковати велику штету ако су безосећајно наметљиве или се њима манипулише”². Етички кодекс асоцијације, усвојен средином 20. века, посвећен је унапређењу положаја визуелног новинарства и успостављању највиших стандарда за рад фото-новинара: визуелно извештавање мора бити тачно и разумљиво; избегавати фотографисање режираних сцена, не представљати лажно догађаје и не манипулисати фотографијама; избегавати стереотипно приказивање појединаца или група, избегавати пристрасност у раду и не утицати на људе и догађаје који се фотографишу; показати поштовање и емпатију за људе који се фотографишу, посебно према осетљивим појединцима и жртвама злочина; приказивање приватних, потресних сцена је дозвољено само ако за то постоји оправдани разлог; не поткупљивати и не награђивати изворе информација, не прихватати поклоне, услуге или накнаде од оних који желе

² Code of Ethics. The National Press Photographers Association. Преузето 26. 7. 2023. <https://nppa.org/resources/code-ethics>

да се измени приказ догађаја; бити професионалан у раду, не саботирати рад других новинара³.

Основни принцип готово свих етичких кодекса новинара, да визуелно извештавање мора бити објективно, без режирања сцена и манипулација, различито је примењиван. Медији данас радије приказују оно што верују да публика жели да види. Такође, одређене манипулације су уредницима медија прихватљиве. Уредници нису толико стриктни када је у питању дигитално мењање фотографије уобичајеног догађаја, али јесу када се ради о фотографијама ударних вести (Fahmy, Bock, Wanta, 2014: 50). „Природа посла једног фото-новинара је таква да, било да извештава о рату, трагедији или локалној власти, мора стално ходати по танкој жици, и то брзо и агилно наочиглед свих. Можда је дигитализација умањила веру јавности у камеру, али зато не сме доћи до умањења вере у људе” (Fahmy et al., 2014: 49).

Република Србија нема кодекс професионалне етике фото-новинара, па једини пропис који регулише етичке стандарде новинских фотографија је Кодекс новинара Србије⁴. Овај Кодекс није правно обавезујућ за уређивачке политике медија, већ за кршење његових одредаба, независно, саморегулаторно тело, Савет за штампу, изриче јавне опомене. Србија има Закон о јавном информисању и медијима, али он се не бави етичким дилемама новинара и „не залази директно у поступке новинара” (Благојевић, Стојановић Прелевић, 2019: 369).

Једно од истраживања поштовања Кодекса новинарске етике, које је спроведено 2015. године и обухвата четири националне дневне новине у Србији (Блиц, Вечерње новости, Данас и Политика), укључује и новинску фотографију. Резултати показују да су одступања од упутстава и смерница Кодекса новинара Србије карактеристична за Блиц и Вечерње новости, док се Политика најстроже држи новинарских стандарда. Када је о прекршајима реч, најчешће је реч о фотографијама чији аутори нису наведени, или није назначено да нису настале на актуелном догађају, нису означене као архивске, нити је наведен извор одакле су преузете. Ауторке закључују да у многим случајевима фотографије посредно откривају идентитет жртава, а честа је и употреба фотографија са личних профила на друштвеним мрежама без дозволе аутора (Krstić, Milojević, 2015).

Ауторке Вујовић и Стојановић Прелевић истраживале су етичност фотографија у српским штампаним медијима (Политика, Блиц, Курир), у

3 Исто.

4 Кодекс новинара Србије усвојен је 2006. године од стране два највећа медијска удружења, Удружења новинара Србије и Независног удружења новинара Србије.

мају 2014. године. Резултати истраживања говоре да највећи број етичких прекршаја у фотографијама имају таблоиди и полутаблоиди. Највећи број прекршаја у све три новине је ненаглашавање илустративне улоге фотографије и ненавођење ауторства. Следи објављивање непримерених, узнемиравајућих и порнографских садржаја, непоштовање права на приватност и заштиту идентитета, као и непоштовање претпоставке невиности. Уочен је и велики број примера са вишеструким кршењем одредби Кодекса новинара Србије на једној фотографији. Ови подаци указују на лошу слику фото-новинарства у Србији, и, у крајњем, на лоше стање српског новинарства (Vuјović, Stojanović Prelević, 2014).

У раду који је за циљ имао да покаже како општеприхваћени етички стандарди изгледају из перспективе фото-извештавања, ауторка Нинковић Славнић истиче три протонорме када је реч о фото-извештавању: поштовање приватности, непристрасност и аутентичност и тачност. Закључује да је поштовање приватности регулисано одредбама које се односе на заштиту идентитета, док се дискриминација и стереотипно приказивање не разматрају у контексту фотографије. Када је реч о норми аутентичности и тачности, закључује да је питање манипулације садржајем обрађено у кодексу, манипулација сценом је потпуно изостављена, а манипулација контекстом регулисана је обавезом да се архивска фотографија јасно означи као таква (Ninković Slavnić, 2015: 175). Славнић закључује и да „постоји разлика између јавних личности и осталих грађана јер се за прве претпоставља да одређене акције, без обзира што припадају приватној сфери, дају битне податке о особи која обавља неку јавну функцију, па их као релевантне треба објавити. То је случај у ситуацијама када постоји јавни интерес, а не када су фотографије воајерске и мотивисане трком за профитом” (Ninković Slavnić, 2015: 166).

Приватност може бити нарушена и када је реч о личностима које нису јавне, када доживе личне трагедије и несреће. Тада је јасно да јавног интереса нема, али аргумент уредника медија је да објављивање таквих фотографија треба да освести јавност и спречи сличне несреће. Једна од таквих фотографија, која приказује тело утопљеног дечака Ајлана Курдија на обалама Турске, објављена је 2. септембра 2015. године у готово свим светским медијима и постала је симбол мигрантске кризе. Тело мртвог детета на насловним странама крши одредбе кодекса професионалне етике, али је одлука уредништва бројних медија била да је објаве јер „укида сваку равнодушност, директно делује на емоције и активира људску потребу да се одупре безумљу” (Јевтић, 2015: 185). Одлука да се објаве овакве фотографије је, заправо, одлука да се прикаже слика сурове стварности и пробуди успавана јавност.

У новинарској пракси дешавају се одступања од начела кодекса и када је реч о изменама фотографија, где је јасан захтев да садржај фотографије не може бити промењен без сагласности аутора и да фотомонтаже и обрађене фотографије морају јасно бити разликоване од документарне фотографије. Вујовић и Митровић дају препоруку да се измене одредбе Кодекса новинара Србије и дозволе измене које суштински не мењају садржај фотографије, као што је могућност уклањања делова који нису од важности за разумевање значења фотографије (Vujović, Mitrović, 2020: 145).

2. Методолошки оквир

Предмет истраживања у раду је етичност фотографија у штампаним медијима у Србији, у озбиљним информативним новинама Политика, полутаблоидној новини Блиц и таблоидној новини Курир. Квантитативно-квалитативном анализом садржаја обухваћене су све објављене фотографије, осим рекламних, у периоду од 1. до 7. априла 2023. године. Анализа је обухватила 1915 објављених фотографија. Етичност фотографије ауторке су процењивале у односу на одредбе Кодекса новинара Србије, а које су могле бити детектоване увидом у штампана издања новина.

У Начелу I Кодекса новинара Србије, „Истинитост извештавања“, инсистира се на обавези новинара да „тачно, објективно, потпуно и благовремено извести о догађајима од интереса за јавност, поштујући право јавности да сазна истину и држећи се основних стандарда новинарске професије“⁵. У смерницама које се директно односе на фотографију, истичу се следећа правила: „Промене садржаја фотографије недопустиве су без сагласности аутора; Мора се јасно нагласити разлика између документарне фотографије и фотомонтаже. Читаоци/гледаоци не смеју да се доводе у заблуду; Недопустиве су драстичне интервенције при дигиталној обради документарне фотографије. Дозвољене су само минималне корекције (у домену боја, контраста, оштрине, и слично) које не утичу на њен садржај“⁶.

У Начелу II, „Независност од притиска“, истиче се: „Било какве интервенције (уредника, графичког уредника, дизајнера, и других), у погледу садржаја фотографије, недопустиве су без сагласности аутора“⁷.

У Начелу IV, „Одговорност новинара“, истиче се: „Коришћење туђих информација, идеја, истраживања, и фотографија и графичких приказа без адекватног навођења извора, сматра се плагирањем, и представља једну од најтежих повреда професионалних и етичких стандарда. Плагирање

5 Начело I, члан 1 Кодекса новинара Србије. Диа-Арт 2015.

6 Начело I, члан 2 КНС

7 Начело II, члан 1 КНС

угрожава кредибилитет новинара/медијске куће, и доводи и до губитка поверења читалаца/гледалаца/слушалаца у новинарску професију”⁸. Наводи се и: „Медији су дужни да поштују право претпоставке невиности и да штите приватност и идентитет осумњиченог или починиоца, чак и у случају признања кривице”⁹. У истом Начелу наводи се још: „Заштита приватности и идентитета подразумева не само заштиту имена (означавање осумњиченог иницијалима), већ и заштиту других података који би могли да упуте на његов идентитет: фотографија, адреса, опис изгледа, брачно стање, социјални статус, припадност некој групи, имена суседа, рођака и пријатеља”¹⁰.

У Начелу VII, „Поштовање приватности”, истиче се: „Приликом извештавања о несрећама и кривичним делима, није дозвољено објављивање имена и фотографија жртава и починилаца које их јасно идентификују. Такође, није дозвољено ни објављивање било каквих података који би индиректно могли да открију идентитет било жртве, било починиоца, пре него што надлежни орган то званично саопшти”¹¹. Истиче се још: „Фотографи и сниматељи дужни су да се, приликом фотографисања жртава несрећа и злочина, опходе са обзиром и саосећањем”¹². И: „Новинар је обавезан да осигура да дете не буде угрожено или изложено ризику због објављивања његовог имена, фотографије или снимка са његовим ликом, кућом, заједницом у којој живи или препознатљивом околином”¹³.

У Начелу VIII, „Коришћење часних средстава”, истиче се: „У прикупљању информација, фотографија, докумената, звучних и видео записа новинар ће се користити само часним средствима. Новинари и уредници не смеју да објављују материјал прибављен уз помоћ скривених камера, прислушних уређаја, односно неовлашћеним прислушкивањем, изузев када се тиме штити јавни интерес (нпр. објављивање информација о угрожености живота и здравља становништва, корупцији, злоупотреби положаја и слично)”¹⁴. Истиче се још да: „Новинар не треба да настави са постављањем питања, телефонирањем, фотографисањем или снимањем приватног лица пошто је замољен да одустане”¹⁵.

8 Начело IV, члан 2 КНС

9 Начело IV, члан 3 КНС

10 Начело IV, члан 3 КНС

11 Начело VII, члан 1 КНС

12 Начело VII, члан 3 КНС

13 Начело VII, члан 4 КНС

14 Начело VIII, члан 1 КНС

15 Начело VIII, члан 2 КНС

У Начелу IX, „Поштовање ауторства”, истиче се: „Фотографије морају да буду потписане именом и презименом аутора или власника фотографије. Кршење ауторских права неовлашћеним репринтом, копирањем фотографија из штампаних медија, 'скидањем' (download) фотографија са Интернета, сматра се тешком повредом овог Кодекса. Фотографије се не могу уступати другим лицима, организацијама, институцијама и медијима без сагласности аутора”¹⁶. Истиче се и: „Новинар неће као своје потписивати текстове, цртеже, илустрације, фотографије, видео и звучне записе других аутора. Фотомонтаже и обрађене фотографије морају јасно да буду разграничене од документарне фотографије. Читаоци/гледаоци не смеју се намерно доводити у заблуду”¹⁷. Даље: „Новинар треба да одбије да потпише текст, фотографију, цртеж, илустрацију, звучни или видео запис. Новинар не би требало да се потпише ако није учествовао у припреми и изради текста, фотографије, цртежа, илустрације, звучног и видео записа. Уколико је променом надналова, наслова и подналова уредник променио смисао и интонацију текста, фотографије, цртежа, илустрације, звучног и видео записа, новинар је дужан да на то скрене пажњу уреднику, и да захтева измене. Уколико уредник не прихвати захтеве новинара, он има право да тражи изостављање свог потписа, односно да повуче текст, фотографију, цртеж, илустрацију, видео и звучни запис”¹⁸. Истиче се и: „Уредник је обавезан да услиши захтев новинара да га не потпише под текстом, фотографијом, цртежом, илустрацијом, звучним или видео записом уколико новинар сматра да би тиме била угрожена његова безбедност”¹⁹. И: „Фотографија уз текст/прилог која није настала на самом догађају који илуструје, мора да буде назначена као архивска. Потребно је јасно назначити сваку фотографију која није настала непосредно на догађају, а служи његовом илустровању”²⁰.

Претпоставке од којих се у раду полазило биле су да се етички стандарди у анализираним новинама не поштују у потпуности, да је више етичких прекршаја у полутаблоидној и таблоидној штампи и да је најчешће реч о ненавођењу извора или ауторства фотографије и о непоштовању претпоставке невиности и права на приватност.

16 Начело IX, члан 1 КНС

17 Начело IX, члан 2 КНС

18 Начело IX, члан 3 КНС

19 Начело IX, члан 4 КНС

20 Начело IX, члан 5 КНС

3. Резултати истраживања

У анализираном периоду, у све три дневне новине, објављено је укупно 1915 фотографија. У Политици је објављен најмањи број фотографија – 497, следи Блиц са 562, и Куир са највећим бројем – 856 објављених фотографија (Табела 1). И по самом броју објављених фотографија може да се закључује о степену таблоидности новина. По правилу, озбиљна штампа објављује мали број фотографија, за разлику од полутаблоида и таблоида, где доминирају фотографије.

У односу на укупан број објављених фотографија, највећи број етичких прекршаја имала је новина Куир – 736, следи Блиц – 451 и Политика са најмањим бројем етички проблематичних фотографија – 103. Овакав резултат анализе потврђује претпоставку од које ауторке полазе да је више етичких прекршаја у полутаблоидној и таблоидној штампи него у озбиљним новинама. Укупан број фотографија на којима је регистрован неки од етичких прекршаја је 1293, што обухвата 66% од укупног броја објављених фотографија²¹ (Табела 1).

Табела 1. Компарација анализираних медија према броју етичких прекршаја

Медиј	Број објављених фотографија у периоду анализе	Број етичких прекршаја у периоду анализе у оквиру анализираних медија	Процент прекршаја по медију у односу на укупан број прекршаја
Политика	497	103 (21%)	8%
Блиц	562	451 (80%)	35%
Куир	856	736 (86%)	57%
Укупно	1915	1293 (66%)	1293 (100%)

Када је о етичким прекршајима реч, најчешћи прекршај у све три анализираних новине било је ненавођење извора/ауторства фотографије – 944, следи ненаглашена илустративна улога фотографије – 135, непоштовање правана приватност и заштиту идентитета – 97, непоштовање претпоставке невиности – 67, ненаглашена разлика између документарне фотографије и

21 У анализи садржаја новинских фотографија било је и оних код којих су регистровани вишеструки етички прекршаји. Сваки од њих је регистрован појединачно.

фотомонтаже – 24, непримерени, узнемиравајући и порнографски садржај – 16, а најмање је било фотографија снимљених скривеном камером – 10 (Табела 2).

Табела 2. Приказ броја идентификованих етичких прекршаја

Етички прекршаји	Број
Ненавођење извора/ауторства фотографије	944
Ненаглашена илустративна улога фотографије	135
Непоштовање права на приватност и заштиту идентитета	97
Непоштовање претпоставке невиности	67
Ненаглашена разлика између документарне фотографије и фотомонтаже	24
Непримерени, узнемиравајући и порнографски садржај	16
Фотографије снимљене скривеном камером	10
Укупно	1293

Када је о етичким прекршајима реч, највећи број, у сва три анализирана листа, односи се на ненавођење извора/ауторства фотографије. У посматраном периоду, у Куриру је таквих фотографија објављено 532, у Блицу 352, а у Политици 60. Овакав резултат оправдава сумњу да је пракса преузимања фотографија са интернета честа, посебно у таблоидима и полутаблоидима. Овај резултат сведочи и о лошем положају фото-новинара у српском новинарству.

Следећи најчешћи етички прекршај у Куриру и Политици је ненаглашавање илустративне улоге фотографије, на којима не може јасно да се уочи да су настале непосредно на месту догађаја или немају директну везу са пратећим текстом. У посматраном периоду, у Политици је објављено 39 таквих фотографија, а у Куриру 70. У новини Блиц, ово је трећи етички прекршај по учесталости, објављено је 26 таквих фотографија у посматраном периоду (Табела 2). Овакви резултати указују на праксу новина да користе фотографије из архиве.

Други по учесталости етички прекршај у новини Блиц, а трећи у Куриру и Политици је непоштовање права на приватност и заштиту идентитета: Блиц – 38, Курир – 57 и Политика – 2. У Политици је у истом броју случајева забележен још један етички прекршај, непоштовање претпоставке

невиности – 2, док је тај прекршај у таблоидним и полутаблоидним новинама учесталији: Курир – 39 и Блиц – 26. У Куриру су забележени и следећи етички прекршаји: ненаглашена разлика између документарне фотографије и фотомонтаже – 24, непримерени, узнемиравајући и порнографски садржај – 8 и фотографије снимљене скривеном камером – 6, а у Блицу: непримерени, узнемиравајући и порнографски садржај – 8 и фотографије снимљене скривеном камером – 4 (Табела 3).

Табела 3. Компаративни приказ броја етичких прекршаја у анализираним новинама

Медији и етички прекршаји	Број етичких прекршаја
Курир	736
Ненавођење извора/ауторства фотографије	532
Ненаглашена илустративна улога фотографије	70
Непоштовање права на приватност и заштиту идентитета	57
Непоштовање претпоставке невиности	39
Ненаглашена разлика између документарне фотографије и фотомонтаже	24
Непримерени, узнемиравајући и порнографски садржај	8
Фотографије снимљене скривеном камером	6
Блиц	454
Ненавођење извора/ауторства фотографије	352
Непоштовање права на приватност и заштиту идентитета	38
Ненаглашена илустративна улога фотографије	26
Непоштовање претпоставке невиности	26
Непримерени, узнемиравајући и порнографски садржај	8
Фотографије снимљене скривеном камером	4
Политика	103
Ненавођење извора/ауторства фотографије	60
Ненаглашена илустративна улога фотографије	39
Непоштовање права на приватност и заштиту идентитета	2
Непоштовање претпоставке невиности	2
Укупно	1293

4. Дискусија и закључак

Претпоставке од којих се у раду полазило делимично су потврђене. Резултати истраживања показују да се етички стандарди у анализираним новинама углавном не поштују када је реч о новинским фотографијама. Укупан број фотографија на којима је регистрован неки од етичких прекршаја је 1293, што обухвата 66% од укупног броја објављених фотографија. Највећи број етичких прекршаја имала је новина Курир – 57%, затим Блиц – 35% и Политика са најмањим бројем етички проблематичних фотографија – 8%, посматрано у односу на укупан број етичких прекршаја. Овакав резултат анализе потврдио је претпоставку од које су ауторке пошле: да је више етичких прекршаја у полутаблоидној и таблоидној штампи него у озбиљним новинама. Потврђена је и претпоставка да је најчешћи етички прекршај ненавођење извора или ауторства фотографије. У посматраном периоду, објављено је 73% таквих фотографија у укупном броју етички проблематичних фотографија. У Куриру је таквих фотографија објављено 532, у Блицу 352, а у Политици 60. Овакав резултат оправдава сумњу да је пракса преузимања фотографија са интернета честа, посебно у таблоидима и полутаблоидима. Овај резултат сведочи и о лошем положају фотонинара у српском новинарству. Резултати истраживања показују да прекршаји непоштовање претпоставке невиности и права на приватност нису међу најучесталијима. Чешће није наглашавана илустративна улога фотографије, у 11% случајева у односу на укупан број етичких прекршаја у све три дневне новине. Изузетак је новина Блиц, код које је непоштовање права на приватност и заштиту идентитета други прекршај по учесталости. Када посматрамо резултате обједињено за све три новине, ово је трећи прекршај по учесталости, у 7% случајева у односу на укупан број етичких прекршаја. Следи непоштовање претпоставке невиности, у 5% случајева у односу на укупан број етичких прекршаја. Најмање је било фотографија снимљених скривеном камером, мање од 1% од укупног броја етички проблематичних фотографија. Треба истаћи да је новина Курир кршила етичке норме у свим посматраним категоријама, када је реч о новинским фотографијама. С друге стране, новина Политика није кршила све норме, као што је непримерени, узнемиравајући и порнографски садржај и фотографије снимљене скривеном камером.

Када се резултати овог истраживања упореде са резултатима претходно спроведених анализа садржаја српских медија, јасно је да су одступања од упутстава и смерница Кодекса новинара Србије карактеристична за таблоиде и полутаблоиде. Када је о врстама прекршаја реч, најчешће је реч о фотографијама чији аутори нису наведени и ненаглашавању илустративне

улоге фотографије (Vuјović, Stojanović Prelević, 2014; Krstić, Milojević, 2015). Резултати овог истраживања потврђују тај тренд.

Због тога би било важно додатно уредити објављивање новинских фотографија у српским медијима. У недостатку специјализованог кодекса који се односи искључиво на фото-извештавање, препорука би могла бити да медијске куће усвоје интерне кодексе о објављивању фотографија, који ће садржати детаљна упутства за професионалност у извештавању у свим потенцијално проблематичним ситуацијама.

Литература и извори

Благојевић, А. и Стојановић Прелевић, И. (2019). Правни и етички аспекти новинарства у Србији: компаративна анализа Закона о јавном информисању и медијима и Кодекса новинара Србије. Зборник радова Правног факултета у Нишу. 85. 353–370.

Звијер, Н. (2012). Социологија визуелног – могући правци будућег развоја социологије у Србији. Социолошки преглед: часопис Српског социолошког друштва. XLVI (3–4). 1070–1090.

Donev, D. i Vojinović, M. (2022). O nespornom značaju etičkih kodeksa u novinarstvu. *CM: Communication and Media*, 17 (2). 273–286.

Fahmy, S. Bock, M. A. & Wanta, W. (2014). *Visual communication theory and research: A mass communication perspective*. Palgrave Macmillan.

Greenslade, R. French paper published without photographs, *The Guardian*, 15. 11. 2013. Преузето 26. 7. 2023. <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2013/nov/15/news-photography-france>

Jevtić, M. (2015). Novinarska etika u izveštavanju o osetljivim temama: (zlo) upotreba fotografije tokom migrantske krize 2015. U Veljanovski, R. (Prir.). *Indikatori profesionalnog/neprofesionalnog ponašanja novinara i medija*. Beograd: Fakultet političkih nauka. 179–191. Кодекс новинара Србије. Преузето 26. 7. 2023. <https://www.uns.org.rs/kodeks-novinara-srbije.html>

Krstić, A. Milojević, A. (2015). Etički i profesionalni aspekti izveštavanja dnevne štampe u Srbiji. U Veljanovski, R. (Prir.). *Indikatori profesionalnog/neprofesionalnog ponašanja novinara i medija*. Beograd: Fakultet političkih nauka. 11–37.

Ninković Slavnić, D. (2015). Etika foto-izveštavanja. U Veljanovski, R. (Prir.). *Indikatori profesionalnog/neprofesionalnog ponašanja novinara i medija*. Beograd: Fakultet političkih nauka. 163–178. Code of Ethics. *The National Press*

Photographers Association. Преузето 26. 7. 2023. <https://nppa.org/resources/code-ethics>

Vujović M. i Mitrović M. (2017). Vizuelizacija savremenih medija. Nauka i stvarnost: zbornik radova sa naučnog skupa. Pale: Filozofski fakultet. 295–309.

Vujović, M. (2021). Fotografija u medijima. Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu.

Vujović, M. i Mitrović, M. (2020). Interpretation of Newspaper Photography: A Case Study of NIN Magazine. AM Journal of Art and Media Studies. 22. 134–146.

Vujović, M. i Stojanović Prelević, I. (2014). Ethich of Newspaper Photography. Facta universitatis – Series Philosophy, Sociology, Psychology and History. 13 (3). 123–135

Walter, E. Gioglio, J. (2020). The power of visual storytelling: how to use visuals, videos, and social media to market your brand. McGraw-Hill Education.

Marija Vujović, PhD
Associate Professor,
Communicology and Journalism Department,
Faculty of Philosophy, University of Niš

Marta Mitrović, PhD
Assistant Professor,
Communicology and Journalism Department,
Faculty of Philosophy, University of Niš,
Republic of Serbia

ETHICAL STANDARDS AND PHOTOGRAPHY IN NEWSPAPERS

Summary

Newspaper photography is a very common and important media content that initially attracts the readers' attention and thus influences their opinions about the depicted events. The study of visual content in the media is increasingly important in media theory. Visual content is becoming more dominant because it can efficiently convey a lot of information due to the absence of language barriers. Thus, adherence to professional standards in the publication of newspaper photographs is very important. In Serbia, the only document that regulates the ethical standards of newspaper photography is the Journalists' Code of Ethics, but it is not legally binding

on the editorial policy of the media. The consequences of violating its provisions are public warnings issued by the Press Council, an independent self-regulatory body. The results of a quantitative and qualitative analysis of newspaper photographs published in three daily newspapers (the serious broadsheet daily Politika, the semi-tabloid Blic, and the tabloid Kurir) have shown to what extent the ethical standards are respected in practice. The research was conducted in the first week of April 2023. The analysis included all photos published during this period, except advertising photos.

The analysis of newspaper photos included the following criteria defined in the Journalists' Code of Ethics: whether there is a clear distinction between a documentary photograph and a photo-shopped image; whether the illustrative role of a photo is emphasized when it is not taken directly at the scene of the event; whether the source/authorship of the photo is indicated; whether the principle of presumption of innocence has been applied and whether the privacy and identity of the victim or the suspected offender have been respected (e.g. by not publishing photos) even if the offender has pleaded guilty, until the moment of rendering the final court judgment; whether the published photos were taken with hidden cameras; and whether the photos contain inappropriate, disturbing and pornographic content. The article is based on the hypotheses that ethical standards are not fully met in the newspapers under consideration, that there are more violations of ethical standards in the semi-tabloid and tabloid newspapers, and that the most common violations entail the failure to credit the source or authorship of the photo and disregard for the presumption of innocence and the right to privacy.

Keywords: newspaper photography, newspaper, ethics, Serbian Journalists' Code of Ethics, professional standards.